

**Парламентське дослідження
щодо законодавчого та інституційного забезпечення боротьби з
організованою злочинністю в Україні**

**Парламентське дослідження
щодо законодавчого та інституційного забезпечення
боротьби з організованою злочинністю в Україні***

***Анотація.** У парламентському дослідженні аналізуються питання вдосконалення законодавчого регулювання та створення ефективної системи інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю в Україні з огляду на сучасну криміногенну ситуацію та суспільні виклики, зумовлені воєнним станом і відсіччю збройній агресії росії.*

Проаналізовано: Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» на предмет наявності колізій і прогалін; законопроекти з питань запобігання та протидії організованій злочинності в Україні; рекомендації Європейської Комісії, викладені у Звіті щодо України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу за 2025 рік, стосовно узгодження законодавства України з основними вимогами права ЄС (acquis) у сфері протидії організованій злочинності.

За результатами дослідження виявлено ризики та прогалини законодавчого регулювання суспільних відносин у зазначеній сфері, які перешкоджають створенню і функціонуванню ефективної системи інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю в Україні. Запропоновано внести необхідні зміни до спеціального законодавства України, спрямовані на модернізацію та унормування інституційно-правових засад такої боротьби згідно з відповідними стандартами ЄС та з урахуванням завдань забезпечення національної безпеки в умовах дії воєнного стану й відсічі збройній агресії російської федерації.

***Ключові слова:** організована злочинність, правове регулювання боротьби з організованою злочинністю, інституційне забезпечення протидії організованим злочинним угрупованням, органи правопорядку, національний координаційний орган, законодавча регламентація діяльності спеціальних підрозділів.*

Зміст

Вступ.....	4
Основна частина.....	9
1. Історія законодавчого регулювання діяльності правоохоронних органів України щодо запобігання та протидії організованій злочинності.....	9
2. Сучасний стан правового регулювання у сфері запобігання та протидії організованій злочинності в Україні: колізії і прогалини Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»	10
3. Законодавче забезпечення співробітництва та взаємодії уповноважених державних органів у сфері запобігання та протидії організованій злочинності. Інституційно-правові засади діяльності Національного координатора щодо боротьби з організованою злочинністю.....	16
4. Пропозиції щодо законодавчого та інституційного забезпечення діяльності органів правопорядку з питань запобігання та протидії організованій злочинності в Україні.....	19
Висновки.....	24

Вступ

Актуальність дослідження. В умовах дії правового режиму воєнного стану та відсічі збройній агресії особливої суспільної небезпеки набуває діяльність в Україні організованих злочинних угруповань. Її наслідки мають руйнівний характер для системи національної безпеки, негативно впливають на фундаментальні економічні та соціально-політичні основи існування держави.

У цьому контексті найбільш високий рівень дестабілізуючого впливу на суспільні процеси організована злочинна діяльність має у таких формах, як: тероризм; створення незаконних збройних формувань; викрадення і незаконне привласнення вогнепальної зброї та бойових припасів у військових підрозділах; торгівля зброєю, бойовими припасами й вибуховими пристроями; торгівля людьми; контрабанда вогнепальної зброї, боєприпасів та наркотиків; легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом; незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин (включно з організацією й діяльністю підпільних нарколабораторій); корупція; розкрадання майна, яке надходить у вигляді гуманітарної допомоги, товарів або коштів, виділених для постачання військовим чи на відбудову окремих територій країни; кіберзлочинність; злочинна діяльність із використанням криптовалюти, онлайн-інструментів, цифрових технологій тощо.

Дослідницькою службою Верховної Ради України в березні 2025 року підготовлено Парламентське дослідження щодо концептуальних засад посилення боротьби з організованою злочинністю в Україні¹. Його метою було обґрунтування концептуальних і правових засад впровадження в Україні нової системи протидії організованим злочинності як складової сектору безпеки і оборони. У висновках проведеного дослідження вказувалося на першочерговість та актуальність вжиття саме інституційних заходів для забезпечення ефективної боротьби з організованою злочинністю, необхідність створення в Україні спеціальної дієвої системи для запобігання та протидії цьому небезпечному явищу, функціонування усіх компонентів якої мало би скоординований характер та спрямовувалося виключно на досягнення названої мети. Тому тематика цього парламентського дослідження системно та логічно пов'язана з попереднім дослідженням, є його продовженням.

Слід зазначити, що описана в попередньому дослідженні небезпечна тенденція щодо неухильного зростання упродовж 2022–2024 років, тобто після початку повномасштабної війни та оголошення воєнного стану в Україні, рівня організованої злочинності, включно з її найбільш суспільно небезпечними формами, зберігалася і в 2025 році. Так, за даними Офісу Генерального прокурора², якщо у 2024 році органами Національної поліції України, Служби безпеки України, Бюро економічної безпеки України, Державного бюро розслідувань та Національного антикорупційного бюро України загалом було

¹ Парламентське дослідження щодо концептуальних засад посилення боротьби з організованою злочинністю в Україні. *Дослідницька служба Верховної Ради України.* URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/law_judic_activ/parliam_rs-pravsud/76003.html

² Про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями. *Вебсайт Офісу Генерального прокурора.* URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizacijami-2>

виявлено 663 організовані злочинні групи (далі – ОЗГ), у тому числі 72 злочинні організації, то в 2025 році виявлено вже 677 ОЗГ, у тому числі 90 злочинних організацій. Аналогічно зросла кількість виявлених організованих злочинних груп із корумпованими зв'язками (з 46 у 2024 році, із них 6 злочинних організацій – до 56 у 2025 році, із них 15 злочинних організацій) та з міжрегіональними зв'язками (з 62 у 2024 році, у тому числі 10 злочинних організацій – до 84 у 2025 році, у тому числі 13 злочинних організацій).

Кількість осіб, які вчинили кримінальні правопорушення у складі організованої злочинної групи та злочинної організації, щодо яких досудове розслідування закінчено, збільшилася з 3035 у 2024 році – до 3089 у 2025 році.

Таке ж зростання відмічається й відносно переважної більшості категорій кримінальних правопорушень, вчинених організованими злочинними угрупованнями, включно зі злочинними організаціями.

Зокрема, на три чверті (із 295 у 2024 році – до 516 у 2025 році) зросла кількість злочинів, пов'язаних із привласненням, розтратою майна або заволодінням ним шляхом зловживання службовим становищем (за статтею 191 Кримінального кодексу України, далі – КК України). Кількість таких злочинів, вчинених у цей період у складі злочинної організації, збільшилася майже у 4 рази – із 6 до 22. На 50 відсотків зросла кількість злочинів, вчинених ОЗГ щодо незаконного обігу зброї (за статтями 262, 263, 263-1 КК України) – із 44 у 2024 році – до 62 у 2025 році.

Такі ж показники зростання відмічаються і щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (за статтями 307–327 КК України), вчинених організованими злочинними групами: з 2204 у 2024 році – до 3034 у 2025 році. У складі злочинної організації (далі – ЗО) як найбільш небезпечній формі організованої злочинності їх кількість зросла більш як удвічі. При цьому зростання відбувається як у загальних, так і у відносних цифрах. Зокрема, із 469 ЗО у 2024 році (що становить майже чверть усіх зареєстрованих ОЗГ цієї категорії) – до 1074 ЗО у 2025 році (що становить вже третину від таких ОЗГ).

Майже у два рази (з 14 до 25) у цей період збільшилася кількість випадків контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів, або фальсифікованих лікарських засобів (за статтею 305 КК України), якою займалися учасники організованих злочинних угруповань.

Водночас в Україні, незважаючи на сталу тенденцію зростання кількості організованих злочинних груп та масштабування їх діяльності, продовжують існувати суттєві інституційні та правові прогалини щодо запобігання та протидії цій діяльності.

Основний нормативно-правовий акт у цій сфері – Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю»³ (далі – Закон № 3341-ХІІ) – був ухвалений ще у 1993 році, тобто майже 33 роки тому, за інших соціально-політичних обставин. У зв'язку з цим, більшість його норм, як і положень інших спеціальних нормативно-правових актів, не відповідають

---

³ Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 № 3341-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Text>

сучасним умовам та потребам правового регулювання зазначеної сфери суспільних відносин.

До цього часу у структурі органів правопорядку України відсутні спеціальні підрозділи з виключними функціональними повноваженнями щодо боротьби з організованою злочинністю. Як і в попередні роки, відмічається відсутність окремої спеціалізації правоохоронних органів з питань запобігання та протидії діяльності організованих злочинних груп.

Загалом наразі відсутній системний підхід до ведення боротьби з організованою злочинністю, релевантний теперішній безпековій та криміногенній ситуації в державі. Зокрема, відмічається брак належної міжвідомчої взаємодії між різними компетентними установами, передусім взаємно узгодженої діяльності, спрямованої на досягнення спільної мети щодо перешкоджання організованим злочинним групам, усунення деструктивних наслідків їх дій для суспільних і державних інтересів України. Попри істотну потребу, до цього часу не створено Національного координаційного органу, тобто спеціальної державної інституції, яка б забезпечувала здійснення усього комплексу скоординованих заходів та належну міжвідомчу взаємодію по зазначеному напрямку.

Повною мірою не застосовуються і сучасні процедури й методи моніторингу питань виникнення та подальшої діяльності організованих злочинних угруповань, оцінки ризиків розвитку організованої злочинності та, відповідно, формування способів їх уникнення.

Обов'язковою умовою формування повноцінної системи інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю в Україні має бути її адаптація до відповідних вимог і стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС). Визначальним чинником для цього є положення Рекомендацій Європейської Комісії (далі – ЄК) у контексті політики розширення ЄС щодо проведення інституційних змін, реформування та подальшого узгодження з правом ЄС (acquis) законодавства та правозастосовної практики України у сфері протидії організованій злочинності, наданих упродовж 2022–2025 років.

Зокрема, у Звіті ЄК про Україну 2025 року (далі – Звіт 2025) наголошується, що зміцнення інституційних та операційних можливостей правоохоронних органів України (включаючи міжвідомчу співпрацю) є пріоритетним завданням у боротьбі з організованою злочинністю⁴. Одночасно констатується застарілість і невідповідність праву ЄС законодавства України, що визначає організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю. Відзначаються високі ризики вчинення ОЗГ злочинів, пов'язаних із воєнними діями, а також торгівлею зброєю, наркотичними засобами та людьми (здебільшого з метою трудової і сексуальної експлуатації).

---

⁴ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Ukraine 2025 Report Accompanying the document COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS 2025 Communication on EU enlargement policy. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52025SC0759>

На думку експертів ЄК, Україні бракує прогресу у створенні постійного національного координаційного органу для боротьби з організованою злочинністю, діяльність якого мала би покращити ситуацію. Зазначається про недостатню ефективність взаємодії та співпраці між відповідними відомствами. Підкреслюється, що існуючі процесуальні правила та судова практика щодо неприйнятності доказів, зібраних правоохоронними органами, як і нечіткий розподіл та фрагментація їх компетенцій, підривають боротьбу зі складними формами організованої злочинності та збільшують ризик корупції. Також вказується на обмежений прогрес у впровадженні у діяльність щодо боротьби з ОЗГ відповідних розвідувальних даних, відсутність єдиної системи цих даних та збору аналітичної інформації для всіх правоохоронних органів.

Суттєва увага у Звіті 2025 приділяється застосуванню методології оцінки загроз організованої злочинності СОСТА, що матиме ключову роль для підвищення інституційних спроможностей органів правопорядку. Одночасно наголошується на необхідності впровадження методології оцінки вказаних загроз у межах програми ЮОСТА, що зосереджується на моніторингу ключових тенденцій організованої злочинності в інтернеті, еволюції загроз у сфері кіберзлочинності тощо.

Одним із основних стратегічних результатів, необхідність досягнення якого визначено Дорожньою картою з питань верховенства права, є формування «ефективної системи інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю шляхом розмежування та конкретизації функцій та повноважень органів правопорядку, забезпечення їх незалежності, підзвітності, відкритості та прозорості, застосування в їх діяльності ризик-орієнтованих підходів, ... посилення їх міжвідомчої координації відповідно до *acquis* ЄС»⁵.

Серед заходів, які потрібно вжити для функціонування такої системи: розроблення, прийняття та імплементація змін до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) та інших законів щодо розмежування компетенції, функціональних повноважень і спеціалізації органів правопорядку; формування єдиної системи цих органів та уніфікація організаційних засад їх діяльності; посилення інституційної спроможності органів правопорядку, що ґрунтується на кримінальній аналітичній розвідці, доступі до ІТ систем, підвищеному рівні кібербезпеки та безпеки збереження даних; запровадження конкурсного відбору, атестації працівників указаних органів, інших механізмів забезпечення їх доброчесності тощо. Окремо зазначено про необхідність удосконалення форм міжвідомчої взаємодії та координації між спеціальними органами правопорядку, розроблення та ухвалення закону щодо створення національного координатора з протидії організованій злочинності й визначення його повноважень.

Варто відмітити, що тематика боротьби з організованою злочинністю залишається доволі актуальною і серед науковців, що обумовлюється неоднозначним змістовним наповненням базового поняття «організована

---

⁵ Дорожня карта з питань верховенства права. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475-2025-%D1%80#Text>

злочинність»⁶. Особливої уваги заслуговують дослідження деструктивного впливу організованої злочинності на стан національної безпеки України, а також застосування сучасних форм і методів протидії цьому явищу, що має вкрай актуальний характер в умовах відсічі збройній агресії. Зокрема, комплексний огляд таких досліджень проведено в публікації Веденєєва Д.В. та Семенюка О.Г.⁷. Особлива негативна роль організованої злочинності як чинника системних загроз національній безпеці розглядається і в наукових працях інших авторів, серед яких: Богатирьов І.Г., Богатирьов А.І.⁸, Мороз В.П., Чаплинський К. О., Богуславський М. Г., Волошина М. О.⁹, Богуцький П.П.¹⁰, Мельник Д.С.¹¹ тощо.

Таким чином, кардинальне оновлення всієї системи інституційного забезпечення протидії організованій злочинності в Україні на сьогодні має вкрай актуальне та ключове значення для реальної й дієвої протидії проявам цього небезпечного явища.

Метою дослідження є обґрунтування необхідності створення ефективної системи інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю, аналіз законодавчих ініціатив щодо внесення з цією метою змін до чинного Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» або ухвалення нового спеціального закону, внесення змін до інших нормативно-правових актів у досліджуваній сфері. Окрім того, дослідження спрямоване на встановлення узгодженості запропонованих змін з європейськими правовими стандартами, насамперед рекомендаціями ЄК щодо досягнення відповідності законодавства України основним вимогам права ЄС (acquis) з питань протидії організованій злочинності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у боротьбі з організованою злочинністю, а також: чинний Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (від 30.06.1993 № 3341-ХІІ); інші нормативно-правові акти, що регламентують правовідносини у сфері боротьби з організованими злочинними групами; законопроекти з питань запобігання та протидії організованій злочинності, що знаходяться на розгляді у

⁶ Конопельський В. Я. Поняття організованої злочинності та її запобігання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2023.3.9>

⁷ Веденєєв Д.В., Семенюк О.Г. Організована злочинність як чинник системних загроз національній безпеці України в умовах воєнного часу. *Проблеми правоохоронної та освітньої діяльності*. 2025. № 1. С. 19-30. DOI: <https://law-education.kyiv.ua/index.php/journal/article/view/12>

⁸ Богатирьов І. Г., Богатирьов А. І. Організована злочинність в умовах воєнного стану: проблеми та шляхи її подолання. *Закон і кордон*. 2024. Том 3. № 1. С. 5–26. DOI: https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/law_border/article/view/1637

⁹ Мороз В. П., Чаплинський К. О., Богуславський М. Г., Волошина М. О. Протидія організованій злочинності в Україні: сучасність та перспективи : монографія. Дніпро : ДДУВС, 2023. 236 с. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/handle/123456789/10816>

¹⁰ Богуцький П. П. Проблема протидії організованій злочинності у секторі безпеки і оборони в умовах воєнного стану та шляхи її вирішення. *Актуальні проблеми координації та взаємодії правоохоронних та інших державних органів, що беруть участь у протидії організованій злочинності під час воєнного стану* : Збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 24 травня 2023 року). Київ : Національна академія СБУ, 2023. С. 20–23. URL: <https://ru.scribd.com/document/969868224/%D0%BA%D1%80-%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB-24-05-2023>

¹¹ Мельник Д. С. Щодо нових напрямів організованої злочинності в умовах військової агресії РФ проти України. *Актуальні проблеми координації та взаємодії правоохоронних та інших державних органів, що беруть участь у протидії організованій злочинності під час воєнного стану* : Збірник матеріалів круглого столу (м. Київ, 24 травня 2023 року). Київ : НА СБУ, 2023. С. 78–82. URL: <https://ru.scribd.com/document/969868224/%D0%BA%D1%80-%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB-24-05-2023>

Верховній Раді України; рекомендації Європейської Комісії, викладені у Звіті щодо України в рамках Пакета розширення ЄС за 2025 рік; статистичні дані про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями за 2024–2025 роки.

Предмет дослідження: законодавче та інституційне забезпечення боротьби з організованою злочинністю в Україні.

Основна частина

1. Історія законодавчого регулювання діяльності правоохоронних органів України щодо запобігання та протидії організованій злочинності.

Після проголошення незалежності України правовий статус правоохоронних органів держави зазнав кардинальних змін, пов'язаних з їх реорганізацією та реформуванням. Насамперед відбулися суттєві трансформації щодо функціональних повноважень органів, задіяних у боротьбі з організованою злочинністю.

Прийнятий 30 червня 1993 року Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» № 3341-ХІІ як основний нормативно-правовий акт у зазначеній сфері визначив головні напрями загальнодержавної політики та основні заходи щодо забезпечення боротьби з організованими злочинними групами. Метою таких заходів сформульовано як встановлення контролю над організованою злочинністю, її локалізація, нейтралізація та ліквідація, а також усунення причин і умов існування організованої злочинності.

До державних органів, *спеціально* створених для боротьби з організованою злочинністю, належали: Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України; спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України; спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України.

У пункті 2 статті 5, статтях 8, 9, 10, 11, 12 вказаного Закону № 3341-ХІІ наводилися перелік, структура, повноваження та компетенція таких органів. Зокрема, до *спеціальних підрозділів* по боротьбі з організованою злочинністю органів внутрішніх справ України належали Головне управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, управління, відділи і відділення по боротьбі з організованою злочинністю органів внутрішніх справ у Республіці Крим, областях, містах Києві і Севастополі та інших містах.

До *спеціальних підрозділів* по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю Служби безпеки України належали управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Центрального управління Служби безпеки України і відділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю органів Служби безпеки України в Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Відповідно до пункту 3 статті 5 Закону № 3341-ХІІ до державних органів, які *беруть участь* у боротьбі з організованою злочинністю, в межах покладених на них інших основних функцій, належали: органи внутрішніх справ України і

Служби безпеки України (окрім зазначених спеціальних підрозділів); органи прокуратури України; митні органи і підрозділи Прикордонних військ України; органи державної податкової служби та державної контрольно-ревізійної служби.

Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України мав здійснювати координацію діяльності всіх державних органів, на які цим Законом було покладено обов'язки здійснювати таку боротьбу.

У подальшому у зв'язку з реформуванням правоохоронних органів, у тому числі зміною структури та функціональної спрямованості органів внутрішніх справ та Служби безпеки України, а також створенням нових державних установ у сфері запобігання та протидії злочинності, названі вище спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю були виключені зі складу цих відомств. А положення Закону № 3341-ХІІ щодо функціонування Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України втратили чинність як такі, що визнані неконституційними, на підставі Рішення Конституційного Суду України № 9-рп/2004 від 07.04.2004 року¹².

На сьогодні до державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, належать: органи Національної поліції України; органи Служби безпеки України; органи прокуратури України; органи доходів і зборів; органи Державної прикордонної служби України; органи державного фінансового контролю; органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори; розвідувальний орган Міністерства оборони України; Служба зовнішньої розвідки України; Національне антикорупційне бюро України; Бюро економічної безпеки України.

Водночас, незважаючи на наявність у зазначених вище органів відповідних функціональних повноважень (серед інших) щодо боротьби з організованою злочинністю, в їх складі наразі відсутні підрозділи, які були би *спеціально створені* для запобігання та протидії діяльності організованих злочинних угруповань. Попри положення абзацу другого пункту 2 статті 5 Закону № 3341-ХІІ, що «в разі необхідності Верховною Радою України на постійній або тимчасовій основі *можуть бути* створені й інші спеціальні органи для боротьби з організованою злочинністю», подібні *спеціальні* органи в системі державних інституцій, що мають протидіяти організованій злочинності, не створювалися.

2. Сучасний стан правового регулювання у сфері запобігання та протидії організованій злочинності в Україні: колізії і прогалини Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю».

---

¹² Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 56 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень підпункту «а» пункту 2 статті 5, статті 8, абзаців першого, другого пункту 2 статті 23 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», указів Президента України «Про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю» та «Про підвищення ефективності діяльності Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю» (справа про Координаційний комітет) від 07.04.2004 № 9-рп/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v009p710-04#Text>

На момент введення в дію Закону № 3341-ХІІ (16.08.1993) він складався із 8 розділів та містив 26 статей. Проте, на сьогодні чинними залишаються лише 18 статей, тобто фактично третина його норм наразі не діє.

Загалом майже за 33 роки після ухвалення внесено 65 змін до 14 статей цього Закону, у тому числі прийнято в новій редакції 30 його різних положень.

Повністю виключені з тексту Закону № 3341-ХІІ статті 9, 10, 11, 12, 17, які знаходилися у Розділах ІІ, ІІІ, що визначали перелік, структуру, компетенцію та повноваження спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю органів внутрішніх справ України та спеціальних підрозділів по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю Служби безпеки України; ще 8 пунктів та підпунктів, які теж здебільшого стосувалися діяльності державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, виключено з тексту статей 5, 18, 20, 25 вказаного Закону. Окрім того, на підставі Рішення Конституційного Суду України № 9-рп/2004 від 07.04.2004 положення статті 8, підпункту «а» пункту 2 статті 5, окремі положення статей 24, 26 Закону № 3341-ХІІ втратили чинність як такі, що є неконституційними.

Водночас Закон № 3341-ХІІ продовжує містити Розділ ІІ «Спеціальні державні органи по боротьбі з організованою злочинністю, їх компетенція» та Розділ ІІІ «Повноваження спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю». Після виключення з цих розділів усіх статей, що встановлювали статус, функції та повноваження вищезазначених спеціальних органів, їх перебування у чинному тексті Закону № 3341-ХІІ позбавлено будь-якого сенсу.

Після згаданого Рішення Конституційного Суду України № 9-рп/2004 Указом Президента України від 8 лютого 2005 року № 208/2005 «Про деякі питання організації діяльності Ради національної безпеки і оборони України» Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президенті України було ліквідовано, а його функції, фінансове та матеріально-технічне забезпечення передано Раді національної безпеки і оборони України. Однак, такі зміни не знайшли свого відображення у редакції статті 8 Закону № 3341-ХІІ, текст якої продовжує включати норми щодо регламентації діяльності структури, яка вже понад 21 рік припинила своє існування. Не відповідають вищезазначеним законодавчим та інституційним змінам і положення абзацу другого пункту 2 статті 18 «Обов'язки державних органів, що мають контрольні повноваження». Цим абзацом вказана норма доповнена Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки» (від 20.06.2024 № 3840-ІХ)¹³. Згідно з ним *«спеціальні органи по боротьбі з організованою злочинністю»* мають право надавати письмові доручення контролюючим та/або митним органам з підстав, передбачених цим пунктом, виключно з урахуванням правил підслідності кримінальних правопорушень, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України».

Проте, як зазначалося вище, чинна редакція Закону № 3341-ХІІ передбачає функціонування у системі державних інституцій, що мають протидіяти

¹³ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення роботи Бюро економічної безпеки України : Закон України від 20.06.2024 № 3840-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3840-20#n13>

організованій злочинності, лише державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, у межах покладених на них інших основних функцій.

Тому за юридичної та фактичної відсутності таких *спеціальних органів* вказана норма не може бути реалізована під час правозастосовної діяльності. Зокрема, надання на підставі абзацу другого пункту 2 статті 18 Закону № 3341-ХІІ відповідних письмових доручень контролюючим та/або митним органам не спеціальними, а іншими державними органами, не матиме належного правового обґрунтування.

Внаслідок цього в подальшому виникатимуть ризики щодо неможливості використання фактів, отриманих за результатами виконання таких доручень, як допустимих доказів у кримінальному провадженні, а також визнання незаконними будь-яких процесуальних рішень, прийнятих на їх підставі.

З аналогічних міркувань, не узгоджуються з чинними нормами, що визначають суб'єктів боротьби з організованою злочинністю та містять ризики визнання незаконними будь-яких рішень або дій, що вчинятимуться на їх підставі, інші положення Закону № 3341-ХІІ, які продовжують регулювати діяльність наразі неіснуючих «спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю». Як наслідок, вони також підлягають відповідному корегуванню. Зокрема, це стосується:

пунктів 5, 6 статті 16, які передбачають порядок передачі оперативної інформації, документів, матеріалів, інші форми взаємодії між «спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю» та територіальними органами Національної поліції і Служби безпеки України;

підпунктів «б», «в» пункту 1 статті 18 щодо обов'язків Національного банку України, Антимонопольного комітету, Фонду державного майна, Державної податкової служби, Державної контрольно-ревізійної служби, митних органів України, а також інших державних органів, що мають право контролю за дотриманням організаціями і громадянами законодавства України, передавати «спеціальним органам по боротьбі з організованою злочинністю» одержувані при здійсненні контрольних функцій відомості, що можуть свідчити про організовану злочинну діяльність та використовуватися для її припинення, а також за дорученням «спеціальних органів по боротьбі з організованою злочинністю» проводити у межах своєї компетенції ревізії, перевірки та інші контрольні дії;

підпунктів «б», «г», «д» пункту 2 цієї ж статті щодо зобов'язань контролюючих та митних органів за дорученням «спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю» проводити перевірки своєчасності надання і достовірності документів щодо платежів до бюджету, законності дій організацій і громадян, пов'язаних з переміщенням предметів і речовин через митний кордон, забезпечувати контрольовані поставки наркотичних і психотропних засобів, а також зброї та інших предметів, що використовуються організованими злочинними групами й угрупованнями з метою контрабанди тощо;

статті 19 щодо інформаційного забезпечення для вирішення завдань боротьби з організованою злочинністю «спеціальних підрозділів Служби безпеки України та органів Національної поліції»;

підпункту «а» пункту 1 та пункту 2 статті 24, які визначають повноваження Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією здійснювати перевірку діяльності «спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Служби безпеки України і підрозділів Національної поліції», а також обов'язок названих «спеціальних підрозділів» надавати цьому Комітету інформацію про свою діяльність;

пунктів 2, 4, 5 статті 26, які визначають правовий статус суб'єктів, які здійснюють прокурорський нагляд за виконанням законів «спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю».

Окрім того, чинна редакція статті 23 Закону № 3341-ХІІ передбачає, що контроль за виконанням законів у сфері боротьби з організованою злочинністю і витрачанням коштів, які виділяються на ці цілі, здійснюється Верховною Радою України безпосередньо, а також Комітетом Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією.

Статті 24, 25 Закону № 3341-ХІІ визначають повноваження Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією. Проте, незважаючи на важливе значення наведених контрольних функцій та повноважень вказаного Комітету з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією для законодавчого забезпечення ефективної протидії організованим злочинним угрупованням, вони не можуть бути реалізовані через відсутність на сьогодні у Верховній Раді України такого Комітету.

З огляду на викладене, слід констатувати, що чинна редакція Закону № 3341-ХІІ має переважно декларативний характер. Більшість його норм, які стосуються саме організаційно-правових засад боротьби з організованою злочинністю, насамперед щодо переліку, статусу та функціональних повноважень спеціальних органів, які мають їй ефективно протидіяти, їх взаємодії з цією метою з іншими державними інституціями, не діють, є застарілими, такими, що не відповідають сучасній криміногенній ситуації та суспільним потребам забезпечення національної безпеки України.

Закон № 3341-ХІІ наразі не враховує й особливості правового режиму воєнного стану та умови відсічі збройній агресії, виникнення нових загроз, пов'язаних із тенденцією постійного збільшення кількості ОЗГ, появою нових форм та зростанням обсягів їх діяльності. Як зазначалося, передусім ідеться про форми, пов'язані з тероризмом, транснаціональною злочинністю, загрозами економічній стабільності держави, незаконним обігом вогнепальної зброї та вибухових речовин, функціонуванням збройних формувань тощо.

Загалом положення Закону № 3341-ХІІ не відповідають базовим принципам техніки нормопроєктування та вимогам щодо змісту нормативно-правового акта, викладеним у статті 34 Закону України «Про правотворчу діяльність» (від 24.08.2023 № 3354-ІХ)¹⁴. Його норми вочевидь не узгоджуються

¹⁴ Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

між собою, суперечать вимогам щодо їх повноти, логічної послідовності та системності.

Досліджуваний Закон у чинній редакції, що містить численні прогалини та колізії норм, не сприяє досягненню мети боротьби з організованою злочинністю, передбаченої у його статті 2 (Рис. 1).

Рис. 1.

Залишаються нереалізованими й викладені у Дорожній карті з питань верховенства права заходи та Звітах ЄК про Україну за 2022–2025 роки зауваження і пропозиції щодо проведення інституційних змін, реформування та узгодження з нормами права ЄС (acquis) законодавства України у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Насамперед ідеться про формування єдиної системи відповідних державних органів та уніфікацію організаційних засад їх діяльності, розмежування їх функціональних повноважень, усунення невизначеності та фрагментації їх компетенцій, обов'язкове впровадження спеціалізації органів правопорядку, які безпосередньо протидіють організованим злочинним групам, врахування на законодавчому рівні сучасних ризиків і тенденцій щодо ускладнення форм організованої злочинності в Україні, набуття нею міжнародного характеру.

Закон № 3341-ХІІ не відображає пропозицій щодо необхідності покращання інституційних та операційних можливостей спеціальних органів правопорядку шляхом удосконалення процедур і форм їх міжвідомчої взаємодії та координації під час протидії організованій злочинності, створення з цією метою відповідного національного координатора.

Актуальними залишаються рекомендації ЄК щодо посилення інституційної спроможності органів правопорядку у боротьбі з ОЗГ шляхом законодавчого забезпечення можливості використання даних кримінальної аналітичної розвідки, доступу до ІТ систем, застосування в діяльності правоохоронних органів ризик-орієнтованих підходів, насамперед методології

оцінки загроз організованої злочинності в межах програм СОСТА та ІОСТА, що також передбачає моніторинг основних тенденцій організованої злочинності в інтернеті, зокрема у сфері кіберзлочинності тощо.

На законодавчому рівні досі не впроваджено пропоновані механізми запобігання корупції та забезпечення доброчесності співробітників органів, що ведуть боротьбу з організованою злочинністю, прозорості й відкритості в їх роботі, включно з процедурами конкурсного відбору, призначення на адміністративні посади, атестації працівників цих органів.

Тобто до Закону № 3341-ХІІ як основного нормативно-правового акта у вказаній сфері до цього часу не внесено будь-яких змін, вкрай необхідних для впровадження зазначених вище заходів, які безумовно мають ключове значення для створення ефективної системи інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю в Україні.

Залишаються невиконаними і вимоги Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126-р (далі – Стратегія)¹⁵, хоча у досліджуваному контексті вони мають вирішальне значення (детальний аналіз цієї Стратегії наведено у згаданому вище Парламентському дослідженні щодо концептуальних засад посилення боротьби з організованою злочинністю в Україні). Тобто жодне із положень Стратегії, незважаючи на їх пріоритетний характер для реформування усієї інституційної системи забезпечення боротьби з організованою злочинністю в Україні, не знайшло свого впровадження в нормах Закону № 3341-ХІІ або в інших законодавчих актах, що могли бути ухвалені на її виконання. Насамперед це стосується законодавчого забезпечення ефективного функціонування інституційної системи протидії організованим злочинностям, що складається з трьох компонентів: державних органів, *основною функцією* яких є боротьба з організованою злочинністю (або спеціальних державних органів по боротьбі з організованою злочинністю); державних органів, *що беруть участь* у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них інших основних функцій (до яких належать фактично усі органи правопорядку, окрім спеціальних підрозділів); державних органів, *що сприяють* боротьбі з організованою злочинністю (до яких передусім належать державні інституції, що здійснюють контроль за додержанням законодавства). Ключове значення серед них, з огляду на завдання та особливості функціонування, належить *спеціальним підрозділам*, основною функцією яких є боротьба з організованою злочинністю, та які створюються з указаною метою у структурі Національної поліції України і Служби безпеки України.

У контексті зазначеного слід відмітити, що упродовж 2022–2024 років на розгляді у Верховній Раді України перебував проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (реєстр. № 7043 від 14.02.2022) (далі –

---

¹⁵ Стратегія боротьби з організованою злочинністю : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>

законопроект № 7043)¹⁶, який Постановою Верховної Ради України від 6 лютого 2024 року № 3562-ІХ було включено до порядку денного одинадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання.

У законопроекті № 7043 пропонувалося викласти в новій редакції статтю 5 Закону № 3341-ХІІ щодо системи державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю. Така система мала би складатися з державного органу, основним завданням якого є боротьба з організованою злочинністю, а також державних органів, що беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю або сприяють вказаній боротьбі.

Разом із тим, законопроект № 7043 не відповідав вимогам щодо правової визначеності, повноти та системності нормативно-правового акта. Запропоновані в ньому положення не узгоджувалися з іншими нормами Закону № 3341-ХІІ, а також вимогами Стратегії як основного документа державної політики у зазначеній сфері щодо створення дієвої інституційної системи забезпечення боротьби з організованою злочинністю, визначення переліку інституцій, які становлять склад такої системи, та основних напрямів її розвитку.

Передбачені в законопроекті № 7043 зміни створювали ризики дублювання функцій у діяльності зазначених у ньому державних органів, не забезпечували розмежування і конкретизації цих функцій, як це зазначено у згаданих вище Звітах ЄК та інших документах публічної політики.

Окрім того, законопроект № 7043 не містив будь-яких пропозицій щодо компетенції та функціональних повноважень указаних державних органів, форм та порядку їх взаємодії між собою та іншими державними структурами з питань протидії організованій злочинності.

Оскільки законопроект № 7043 не забезпечував проголошеної у ньому мети, 03.09.2024 його було знято з розгляду.

3. Законодавче забезпечення співробітництва та взаємодії уповноважених державних органів у сфері запобігання та протидії організованій злочинності. Інституційно-правові засади діяльності Національного координатора щодо боротьби з організованою злочинністю.

Серед законопроектів, що наразі знаходяться на розгляді у Верховній Раді України та стосуються вказаної сфери суспільних відносин, слід відзначити проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора)» (реєстр. № 13676 від 21.08.2025) (далі – законопроект № 13676)¹⁷.

---

¹⁶ Про внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» : проект Закону України (реєстр. № 7043 від 14.02.2022). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/38967>

¹⁷ Про внесення змін до Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» щодо утворення Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора) : проект Закону України (реєстр. № 13676 від 21.08.2025). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57165>

Указаний законопроект включено до Плану законопроектної роботи на 2026 рік (пункт 100), затвердженого Постановою Верховної Ради України від 10 лютого 2026 року № 4774-IX¹⁸. Він має статус євроінтеграційного, оскільки необхідність створення національного координатора у сфері боротьби з організованою злочинністю міститься у рекомендаціях ЄК, представлених у Звітах про прогрес України в рамках Пакета розширення ЄС за 2024 та 2025 роки.

Метою вказаного законопроекту є законодавче забезпечення ефективної міжвідомчої взаємодії та координації правоохоронних й інших державних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, створення задля цього Національного координатора з протидії організованій злочинності та визначення його повноважень. Функціонування такого координатора є одним із вагомих інституційних чинників формування сучасної системи протидії організованій злочинності у контексті реформування та адаптації законодавства України до вимог і стандартів права ЄС.

Для досягнення цієї мети законопроектом № 13676 пропонується доповнити статтю 5 Закону № 3341-ХІІ, що встановлює систему органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, пунктом 4, який передбачає, що «для координації діяльності державних органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, Кабінет Міністрів України утворює Міжвідомчу координаційну комісію у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора)».

Окрім того, законопроектом № 13676 пропонується доповнити Закон № 3341-ХІІ новою статтею 15-1 «Міжвідомча координаційна комісія у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національний координатор)», в якій надається визначення зазначеної комісії, її склад, мета діяльності та повноваження.

Відзначаючи позитивне значення законопроекту № 13676 з погляду виконання відповідних рекомендацій європейських партнерів і наближення до створення в Україні дієвої інституційної системи запобігання й протидії організованій злочинності, він містить суттєві ризики, що можуть перешкоджати досягненню вищевказаної мети.

Так, пропонувані в законопроекті положення пункту 4 статті 5 та пунктів 2, 3 статті 15-1 Закону № 3341-ХІІ щодо діяльності Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора) не узгоджуються між собою.

Пунктом 4 статті 5 (у редакції законопроекту № 13676) передбачено, що метою вказаної комісії є координація діяльності державних органів, які *беруть участь* у боротьбі з організованою злочинністю. У пункті 3 статті 15-1 (у редакції законопроекту № 13676) також визначено, що комісія сприяє координації та взаємодії державних органів, які *беруть участь* у боротьбі з організованою злочинністю. Водночас у пункті 2 статті 15-1 (у редакції законопроекту № 13676) зазначено, що окрім керівників зазначених державних органів до складу цієї

---

¹⁸ Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік : Постанова Верховної Ради України від 10 лютого 2026 року № 4774-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4774-20#Text>

комісії входять також керівники державних органів, *спеціально створених* для боротьби з організованою злочинністю.

Однак у такій редакції положення пункту 2 статті 15-1 щодо складу вищезазваної комісії не тільки не узгоджуються із пропонованим пунктом 4 статті 5, а й очевидно не відповідають чинній редакції цієї статті. Внаслідок внесення аналізованих вище змін стаття 5 Закону № 3341-ХІІ не міститиме визначення та переліку *спеціально створених* для боротьби з організованою злочинністю державних органів.

Наразі, як вже зазначалося, до системи органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, передбачених статтею 5 Закону № 3341-ХІІ, належать лише державні органи, які *беруть участь* у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них *інших основних функцій*. Такі органи за своїм статусом і компетенцією відрізняються від *спеціальних органів* по боротьбі з організованою злочинністю, для яких запобігання та протидія організованим злочинним угрупованням є основною функцією, що обумовлює мету їх створення та визначає завдання діяльності.

Окрім того, передбачена законопроектом № 13676 нумерація нової статті «15-1» та включення її під таким номером до «Розділу V» не відповідає структурі чинного Закону 3341-ХІІ, а також вимогам техніки нормопроєктування щодо логічної послідовності та системності норм, що складають нормативно-правовий акт.

У законопроекті № 13676 пропонується доповнити Закон 3341-ХІІ статтями, що передбачають створення нової державної інституції – Міжвідомчої координаційної комісії у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора), до основних функціональних повноважень якої належить забезпечення координації та *взаємодії* усіх державних органів, які беруть участь у запобіганні та протидії організованій злочинності.

Проте, у законопроекті відсутні пов'язані з цим пропозиції щодо внесення необхідних змін до статей 16 та 18 Розділу V цього Закону, які б конкретизували підстави та порядок співпраці з названою комісією органів прокуратури, Національної поліції, Служби безпеки України, державних органів, що мають контрольні повноваження, інших уповноважених державних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю. Зокрема, не визначено порядок обміну інформацією та надання матеріалів, виконання доручень і запитів, здійснення інших форм взаємодії між Національним координатором та органами, що ведуть боротьбу з організованою злочинністю, попри його важливе значення для належного інституційного забезпечення такої діяльності.

У законопроекті № 13676 також не знайшли своє відображення передбачені у згаданих вище рекомендаціях ЄК та документах публічної політики сучасні новітні заходи, застосування яких безумовно зарадило б істотному посиленню інституційної спроможності Національного координатора у його співпраці та взаємодії з органами правопорядку (насамперед – при розробці та реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю, підготовці відповідної стратегії, оцінці загроз організованої злочинності та визначенні пріоритетів щодо їх запобігання та усунення,

вирішенні інших питань, пов'язаних із протидією організованим злочинним групам).

Доречно було б доповнити законопроект положеннями, які містили би пропозиції щодо регламентації порядку впровадження в діяльність Національного координатора у межах його взаємодії з уповноваженими державними органами даних кримінальної аналітичної розвідки, можливостей ІТ систем та кібербезпеки, ризик-орієнтованих підходів, методології SOCTA та ЮСТА, тощо.

Отже, попри актуальне значення досліджуваного законопроекту для трансформації законодавства України у сфері боротьби з організованою злочинністю в напрямі адаптації до норм і стандартів ЄС, окремі його положення містять певні ризики, пов'язані з їх невідповідністю вимогам техніки нормопроекування щодо логічної послідовності та взаємоузгодженості структурних елементів нормативно-правового акта, повноти й системності його змісту.

У подальшому такі ризики можуть ускладнити належну реалізацію законопроекту під час правозастосовної діяльності та досягнення проголошеної в ньому мети щодо законодавчого та інституційного забезпечення ефективної координації діяльності й міжвідомчої взаємодії правоохоронних та інших державних органів з питань протидії організованій злочинності, створення для цього відповідного Національного координатора.

4. Пропозиції щодо законодавчого та інституційного забезпечення діяльності органів правопорядку з питань запобігання та протидії організованій злочинності в Україні.

На основі з аналізу сучасного стану правового регулювання діяльності органів правопорядку у сфері запобігання та протидії організованій злочинності, наведеного в попередніх підрозділах, слід зазначити, що на сьогодні найбільш оптимальним рішенням для регулювання цієї сфери суспільних відносин є підготовка та ухвалення нового Закону України «Про інституційно-правові засади запобігання та протидії організованій злочинності», оскільки чинний Закон № 3341-ХІІ фактично носить декларативний характер і не забезпечує виконання завдання щодо створення та функціонування ефективної інституційної системи боротьби з організованою злочинністю, а також досягнення мети встановлення контролю над організованою злочинністю, її локалізації, нейтралізації, ліквідації, усунення причин і умов для подальшого існування.

Пропозиції щодо системи інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю наведено на Рис. 2.

Система інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю включатиме:

- державні органи, *основною функцією* яких є боротьба з організованою злочинністю: спеціальний підрозділ, що створюється з указаною метою у структурі Національної поліції України, а також відповідні оперативні підрозділи Служби безпеки України;

- державні органи, *що беруть участь* у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них інших основних функцій: органи/підрозділи Національної поліції України та Служби безпеки України, окрім вищезазначених; органи прокуратури; органи державного фінансового контролю; органи доходів і зборів (наразі Державна митна служба України)??; Державна прикордонна служба України; Національна гвардія України; органи та установи виконання покарань і слідчі ізолятори; Національне антикорупційне бюро України; Державне бюро розслідувань; АРМА; розвідувальні органи; органи, що забезпечують формування та реалізацію державної політики з питань інформаційного суверенітету України; інші органи правопорядку;

- державні органи, *що сприяють* боротьбі з організованою злочинністю: Державна міграційна служба України, Національний банк України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, інші державні органи, що здійснюють контроль за додержанням законодавства.

Функцію щодо *запобігання* (превенції) організованій злочинності здійснюють усі перелічені вище правоохоронні органи, які належать до підсистеми боротьби з організованою злочинністю, а також інші державні органи й інститути громадянського суспільства.

Ключове значення, з огляду на завдання та особливості функціонування, належить спеціальним державним органам (підрозділам), основною функцією яких є боротьба з організованою злочинністю та які створюються з указаною метою у структурі Національної поліції України та Служби безпеки України.

Рис. 2.

З огляду на вимоги статей 10, 12 Закону України «Про правотворчу діяльність» та суспільну значущість досліджуваних питань, існує обґрунтована доцільність підготовки нового первинного законодавчого акта, що регулюватиме суспільні відносини у сфері запобігання та протидії організованій злочинності.

Пропонується така структура Закону України «Про інституційно-правові засади запобігання та протидії організованій злочинності»:

– *преамбула* Закону, в якій вказується, що предметом його правового регулювання є основні напрями державної політики у сфері запобігання та протидії організованій злочинності, а також інституційно-правові засади боротьби з нею;

– *розділ I* «Загальні положення», в якому визначаються основні терміни, що використовуються в Законі, а також поняття організованої злочинності, мета боротьби з нею, завдання Закону, правова основа запобігання та протидії організованій злочинності, основні напрями боротьби з організованою злочинністю, принципи діяльності державних органів у цій сфері (у тому числі спеціалізація, функціональна єдність, інституційна ефективність, урахування сучасних ризиків та загроз), система органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, міжнародне співробітництво у сфері запобігання та протидії організованій злочинності.

Стаття цього розділу, що встановлює систему зазначених органів, має складатися з частин (пунктів), які передбачають визначення та перелік: державних органів, *основною функцією* яких є боротьба з організованою злочинністю (спеціальних державних органів (підрозділів) по боротьбі з організованою злочинністю, до яких належать спеціально створені з цією метою підрозділи Національної поліції, Служби безпеки України та можливо інших органів); державних органів, *що беруть участь* у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них інших основних функцій (усі органи правопорядку, окрім вказаних спеціальних підрозділів); державних органів, *що сприяють* боротьбі з організованою злочинністю (державні органи, що здійснюють контроль за додержанням законодавства); державних органів та інших інституцій, які здійснюють функції *щодо запобігання* організованій злочинності;

– *розділ II* «Компетенція спеціальних державних органів (підрозділів) по боротьбі з організованою злочинністю», норми якого визначають основні питання та напрями діяльності щодо запобігання та протидії організованій злочинності, що належать до компетенції вказаних державних органів;

– *розділ III* «Компетенція державних органів, що беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю», норми якого визначають основні питання та напрями діяльності щодо запобігання та протидії організованій злочинності, що належать до компетенції вказаних державних органів;

– *розділ IV* «Компетенція державних органів, що сприяють боротьбі з організованою злочинністю», норми якого визначають основні питання та напрями діяльності щодо запобігання та протидії організованій злочинності, що належать до компетенції вказаних державних органів;

– *розділ V* «Повноваження спеціальних державних органів (підрозділів) по боротьбі з організованою злочинністю», норми якого передбачають конкретні права (повноваження) зазначених органів щодо запобігання та протидії організованій злочинності, спрямовані на виконання завдань і досягнення мети боротьби з організованою злочинністю;

– *розділ VI* «Повноваження державних органів, що беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю», норми якого передбачають конкретні права (повноваження) зазначених органів щодо запобігання та протидії організованій злочинності, спрямовані на виконання завдань і досягнення мети боротьби з організованою злочинністю;

– *розділ VII* «Повноваження державних органів, що сприяють боротьбі з організованою злочинністю», норми якого передбачають конкретні права (повноваження) зазначених органів щодо запобігання та протидії організованим злочинності, спрямовані на виконання завдань і досягнення мети боротьби з організованою злочинністю;

– *розділ VIII* «Заходи щодо забезпечення боротьби з організованою злочинністю», норми якого визначають: основні вимоги щодо використання негласних співробітників та учасників організованих злочинних угруповань у боротьбі з організованою злочинністю; основні вимоги щодо застосування негласних заходів, у тому числі спеціальних технічних засобів у боротьбі з організованою злочинністю; гарантії додержання прав фізичних та юридичних осіб під час здійснення заходів із протидії організованим злочинності;

– *розділ IX* «Взаємодія спеціальних державних органів (підрозділів) по боротьбі з організованою злочинністю», статті якого визначають: основні види (форми) та порядок взаємодії спеціальних державних органів; порядок їх взаємодії щодо обміну інформацією та іншими матеріалами; порядок взаємодії вказаних органів у зв'язку з виконанням доручень та запитів; взаємодію спеціальних державних органів у сфері електронної комунікації та використання даних реєстрів; вимоги щодо порядку міжвідомчої взаємодії спеціальних державних органів з іншими правоохоронними органами та органами сектору національної безпеки і оборони; міжвідомчу взаємодію спеціальних державних органів з іншими органами державної влади та управління;

– *розділ X* «Взаємодія державних органів, що беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю, та державних органів, що сприяють боротьбі з організованою злочинністю», статті якого визначають: основні види (форми) та порядок взаємодії зазначених державних інституцій; порядок їх взаємодії щодо обміну інформацією та іншими матеріалами; взаємодію вказаних державних органів у сфері електронної комунікації та використання даних реєстрів; порядок взаємодії цих органів у зв'язку з виконанням доручень та запитів, у тому числі спеціальних державних органів; порядок міжвідомчої взаємодії зазначених державних органів з іншими органами сектору національної безпеки і оборони; міжвідомчу взаємодію вказаних державних органів з іншими органами державної влади та управління.

У розділах I, II, V, IX статті щодо спеціальних державних органів (підрозділів) по боротьбі з організованою злочинністю мають містити положення про Міжвідомчу координаційну комісію у сфері боротьби з організованою злочинністю (Національного координатора), її визначення, склад, мету діяльності, компетенцію, повноваження та порядок взаємодії з іншими державними установами;

– *розділ XI* «Інформаційне забезпечення запобігання та протидії організованим злочинності», норми якого визначають: порядок збирання, зберігання та використання інформації, що стосується організованої злочинної діяльності, спеціальними державними органами та іншими органами, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю; статус та порядок використання спеціальних баз даних, що створюються з цією метою; порядок

доступу вказаними державними органами до ІТ систем та використання даних кримінальної аналітичної розвідки; порядок використання методології оцінки загроз організованої злочинності в межах програм СОСТА та ІОСТА, у тому числі результатів моніторингу таких загроз і тенденцій в інтернеті, у сфері кіберзлочинності тощо;

– *розділ XII* «Етичні вимоги до працівників державних органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю», норми якого визначають: принципи забезпечення доброчесності співробітників зазначених органів; основні етичні вимоги до їх поведінки; основні вимоги щодо процедури конкурсного відбору з метою призначення на адміністративні посади в цих органах; порядок атестації працівників зазначених державних органів;

– *розділ XIII* «Демократичний цивільний контроль за діяльністю органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю», статті якого визначають: засади (принципи) демократичного цивільного контролю у зазначеній сфері; підстави та порядок здійснення контролю за діяльністю органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, Президентом України; підстави та порядок здійснення контролю за діяльністю зазначених органів Верховною Радою України та Комітетом Верховної Ради України, до предмета віддання якого належать питання боротьби з організованою злочинністю; основні вимоги щодо судового контролю за рішеннями, діями чи бездіяльністю органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю; основні вимоги щодо прокурорського нагляду за виконанням законів у сфері боротьби з організованою злочинністю, включно з положеннями щодо створення з цією метою спеціальних підрозділів у структурі органів прокуратури; основні засади та порядок здійснення громадського контролю за діяльністю вказаних органів; відповідальність посадових осіб органів правопорядку, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, за порушення закону, а також прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб;

– *розділ XIV* «Матеріально-технічне та фінансове забезпечення органів, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю», норми якого встановлюють: порядок матеріально-технічного та фінансового забезпечення вказаних органів, у тому числі джерела фінансування їх діяльності; правовий режим майна, що належить цим органам; здійснення контролю за використанням коштів державного бюджету України, що виділяються на потреби органів правопорядку, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю;

– *розділ XV* «Прикінцеві та перехідні положення», який містить норми щодо: порядку набрання чинності цим Законом; втрати чинності Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 № 3341-ХІІ; підготовки і прийняття законів про внесення змін до окремих галузевих та статутних законів, які регламентують діяльність державних органів, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю; підготовки і прийняття законів про внесення змін до законів, які регулюють діяльність органів, що належать до сектору безпеки і оборони, а також інших державних органів, функції яких пов'язані із запобіганням та протидією організованій злочинності тощо.

Висновки

В Україні, незважаючи на сталу тенденцію, пов'язану зі зростанням кількості організованих злочинних груп та масштабуванням їх діяльності, продовжують існувати суттєві інституційні та правові колізії і прогалини щодо запобігання та протидії цій діяльності.

Законодавчі підходи до урегулювання суспільних відносин у сфері боротьби з організованою злочинністю потребують суттєвого оновлення з урахуванням сучасних викликів, стратегічних завдань формування ефективної системи інституційного забезпечення такої боротьби, європейських стандартів і рекомендацій ЄК.

Повноцінна система інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю загалом має складатися з трьох основних компонентів: державних органів, *основною функцією* яких є боротьба з організованою злочинністю (або спеціальних державних органів (спеціальних підрозділів) по боротьбі з організованою злочинністю); державних органів, *що беруть участь* у боротьбі з організованою злочинністю в межах виконання покладених на них інших основних функцій (до яких належать фактично усі органи правопорядку, окрім спеціальних підрозділів); державних органів, *що сприяють* боротьбі з організованою злочинністю (до яких передусім належать державні інституції, що здійснюють контроль за додержанням законодавства).

Функцію щодо *запобігання* організованій злочинності в такій системі здійснюють усі перелічені, а також інші державні органи й інститути громадянського суспільства.

Ключова роль у досягненні мети боротьби з організованою злочинністю належить *спеціальним* державним органам (спеціальним підрозділам), основною функцією яких є боротьба з організованою злочинністю та які створюються для цього у структурі Національної поліції України, Служби безпеки України та інших органів правопорядку.

На сьогодні найбільш оптимальним рішенням для регулювання досліджуваної сфери суспільних відносин є підготовка та ухвалення нового Закону України «Про інституційно-правові засади запобігання та протидії організованій злочинності».

Пропонована структура цього законодавчого акта наведена на Рис. 3.

Структура нового Закону України «Про інституційно-правові засади запобігання та протидії організованій злочинності» як комплексного нормативно-правового акта

Преамбула Закону, в якій вказується, що предметом його правового регулювання є основні напрями державної політики у сфері запобігання та протидії організованій злочинності, а також інституційно-правові засади боротьби з нею

Розділ I «Загальні положення»

визначає основні терміни, які використовуються в Законі, поняття організованої злочинності, мету боротьби з нею, завдання Закону, правову основу запобігання та протидії організованій злочинності, основні напрями боротьби з організованою злочинністю, принципи діяльності державних органів у цій сфері, систему органів, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю

Розділ II «Компетенція спеціальних державних органів (підрозділів) по боротьбі з організованою злочинністю»

визначає основні питання та напрями діяльності щодо запобігання та протидії організованій злочинності, які належать до компетенції вказаних державних органів

Розділ III «Компетенція державних органів, що беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю»

визначає основні питання та напрями діяльності щодо запобігання та протидії організованій злочинності, які належать до компетенції вказаних державних органів

Розділ IV «Компетенція державних органів, що сприяють боротьбі з організованою злочинністю»

визначає основні питання та напрями діяльності щодо запобігання та протидії організованій злочинності, які належать до компетенції вказаних державних органів

Рис. 3.

**Дослідницька служба
Верховної Ради України**

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений чи перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.